

'Illegale arbeid is goed voor de productiviteit'

Elsje Jorritsma

Stichting verkent de gevolgen van illegale arbeid in Nederland

De buitenlanders die naar Nederland komen om te werken, zijn heel divers: in opleiding, in drijfveren, in het soort werk dat ze doen. Ze worden ook op heel diverse manieren door de Nederlandse overheid ontvangen. Op een congres in Den Haag morgen verkent de stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie de grenzen tussen humaniteit en opportunisme.

Nederland doet zijn uiterste best buitenlandse bedrijven te overtuigen om zich hier te vestigen. Maar buitenlanders die hier willen komen werken, worden veelal geweerd, vooral als het om laagbetaald werk gaat. De buitengrenzen van Europa worden hermetisch afgegrensd. Onderdanen van de tien nieuwe EU-lidstaten zijn voorlopig niet welkom als werknemers, maar vorig jaar verleende het Centrum voor Werk en Inkomen toch tienduizenden tewerkstellingsvergunningen aan Polen en andere Oost-Europeanen voor werk waar geen Nederlanders voor te vinden zijn. Bedrijven moeten met Nederlandse werklozen aan de slag, maar het is algemeen bekend dat bepaalde bedrijfstakken drijven op de naar schattingen ruim tweehonderdduizend mensen die illegaal in Nederland werken.

De grenzen van de humaniteit zijn volgens velen overschreden in de behandeling van asielzoekers. Gisteren werd in deze krant nog de schrijnende toestand beschreven in veel Europese uitzetcentra. En de Nederlandse gemeenten dreigden vorige week niet langer mee te werken aan het terugsturen van uitgeprocedeerde asielzoekers, omdat die grotendeels op straat belanden, met alle gevolgen van dien.

Voor de stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP) waren juist de humanitaire problemen van illegalen, zoals slechte huisvesting, gezondheidszorg en uitbuiting aanleiding om het verschijnsel illegale arbeid te onderzoeken. Al snel bleek dat de opzet veel breder moest zijn. Illegaliteit hangt nauw samen met economische vraagstukken als de houdbaarheid van de verzorgingsstaat en de vraag naar goedkope arbeid. „Een probleem is dat er heel verkokerd naar illegale arbeid en arbeidsmigratie wordt gekeken”, zegt directeur Wim Budding van de stichting BMP. De werkgevers zien goedkope werkkrachten, justitie kijkt naar illegalen die moeten worden opgespoord en uitgezet, het ministerie van Sociale Zaken bekijkt de verdringing op de arbeidsmarkt van Nederlandse werklozen, en bij Financiën piekeren ze over de houdbaarheid van de verzorgingsstaat.

„Nederland raakt steeds meer verbonden met de EU, en door globalisering ook met de rest van de wereld. Er is volop handel over de grenzen, maar het stelsel van de verzorgingsstaat heeft geen oplossing voor mensen die de grenzen over gaan.” Daarnaast is er veel angst. „Dat is een nieuw fenomeen: dat de eeuwenoude angst voor de vreemdeling tot beleid is verheven.” Het gevolg: defensief beleid. „We staan met onze rug naar die internationale ontwikkelingen toe.”

BMP heeft geen concrete voorstellen voor nieuw beleid, maar wil vooral politici, vakbonden en werkgevers aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Dat er iets moet veranderen, daar zijn de tientallen deskundigen en professionals waarmee BMP heeft gesproken het over eens. De stichting heeft hun bevindingen gebundeld in een rapport en houdt morgen een congres over de uitkomsten. Een meerderheid van hen vindt bovendien dat het tijd is voor een ruimer migratiebeleid.

Econoom Sweder van Wijnbergen, een van de gesprekspartners van BMP, vindt dat Nederland zichzelf tekort doet door niet meer arbeidsmigranten toe te laten. „Arbeidsmigranten leveren extra economische activiteit en dus welvaart op. Een werknemer die een baan krijgt, produceert per definitie meer dan hij verdient, anders zou de werkgever hem die baan niet geven. Er zijn zelfs aanwijzingen dat de algemene arbeidsproductiviteit groeit.” Het is volgens hem een misverstand dat zij Nederlanders verdringen onderaan de arbeidsmarkt. „Er wordt vaak gedacht dat er maar een beperkte hoeveelheid werk is die onder mensen moet worden verdeeld. Dat is onjuist, de totale hoeveelheid werk neemt juist toe.” Mensen - ook illegalen - gaan werken, ook zij moeten in hun levensonderhoud voorzien. Meer mensen betekent altijd meer economische activiteit. „Wel duurt het even voordat de economie voldoende uitbreidt. Dat betekent dus dat verdringing een korte-termijn probleem is.”

Van Wijnbergen wijst op de economie van de VS. „Dat is al drie eeuwen een immigratieland, maar dat leidt niet tot lage lonen of een hoge werkloosheid. De economie verjongt juist, wordt dynamischer.”

Een veelgehoord bezwaar tegen ruimere arbeidsmigratie is de extra druk op de verzorgingsstaat. Zo is de werkloosheid onder allochtonen relatief hoog en zijn veel gastarbeiders van het eerste uur in de WAO terecht gekomen. „Er gaat een zekere aantrekkingskracht uit van toegang tot sociale zekerheid, maar helemaal tegenhouden van migratie is een paardemiddel. Er zijn ook creatievere oplossingen, bijvoorbeeld dat migranten recht op sociale voorzieningen in tien jaar tijd opbouwen.”

De „oververtegenwoordiging van bepaalde groepen” in de sociale zekerheid is ook te wijten aan gebrekkige inburgering, aldus Van Wijnbergen. „In tegenstelling tot bijvoorbeeld Israël of Amerika heeft Nederland dat nooit

serieus gedaan, te beginnen met het leren van de taal. Wij dwingen asielzoekers tot nietsdoen, in plaats van ze tijdens de procedure alvast de taal te leren." Beheersing van het Nederlands was volgens hem het succesfactor van de grote groepen Surinamers die in de jaren zeventig naar Nederland kwamen. „Men vreesde het ergste, maar dat is heel goed gedaan. De werkloosheid is niet hoger dan het gemiddelde."

Meer legale migratie betekent bovendien dat er minder illegale arbeid komt, zegt Van Wijnbergen. Recent Amerikaans onderzoek naar onder meer Nederland wijst uit dat strenger beleid weinig invloed heeft op het totale aantal buitenlandse werknemers. Het bepaalt wél welk deel in de illegaliteit terecht komt. Voor Nederland lopen de schattingen nu uiteen van ongeveer 50.000 tot 225.000 illegale werknemers. Van Wijnbergen: „De politiek propageert een enorm primitieve vreemdelingenhaat. We worden een volstrekt in zichzelf gekeerd land. En dat is erg slecht voor de productiviteitsgroei."

Hoogleraar straf- en vreemdelingenrecht aan de universiteit van Tilburg Anton van Kalmthout ziet evenmin heil in het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid. „Alleen het aantal asielzoekers is gedaald, onderzoek wijst niet uit dat we ook minder illegalen hebben. Het is bijna een natuurwet dat streng asielbeleid een toename betekent van het aantal illegalen."

Het strenge uitzettingsbeleid van Nederland noemt hij een schijnoplossing. „Een druppel op een gloeiende plaat. We weten dat ruim zestig procent van de uitgeprocedeerde asielzoekers en andere illegalen niet kan worden uitgezet en op straat terecht komt of wordt opgesloten."

Minister Verdonk heeft verklaard dat illegalen zelf verantwoordelijk zijn voor hun terugkeer, net zoals ze ook zelf zijn gekomen. „Daarmee miskent ze de factoren die terugkeer belemmeren." Een belangrijke factor is volgens hem het geld dat de familie heeft geïnvesteerd in de reis naar Nederland. „Vooral als ze via smokkelaars zijn binnengekomen gaat het om gigantische bedragen." Mensen durven niet zonder geld terug. Dat kan anders, zegt Van Kalmthout. „Een geslaagde uitzetting kost 40.000 euro, en dan heb ik het niet over de kosten van IND, Politie, en de gebouwen. Alleen over de flexibele kosten van de detentie. Veel illegalen zouden zó teruggaan als je ze een paar duizend euro en wat werkervaring mee zou geven."

Van Kalmthout kan de reactie van Verdonk wel dromen: `Dan komt heel Afrika naar Nederland!' Volgens hem valt dat wel mee. „De reis is niet erg aantrekkelijk. Ik sprak een Nigeriaan die na zes maanden, grotendeels te voet, in Nederland terecht kwam." De oplossing ligt volgens hem in een creatieve benadering, bijvoorbeeld door ontwikkelingshulp, studie en werk te combineren. „Laat mensen hier een paar jaar studeren en werken, op voorwaarde dat ze daarna terug gaan."

Mensen moeten het probleem niet groter maken dan het is, zegt Van Kalmthout. Nu worden illegalen vaak gezien als criminelen. Terwijl de meesten van hen juist alleen werken, en er alles aan doen om uit handen van de politie te blijven. Bovendien, benadrukt Van Kalmthout, illegale arbeid is niet alleen arbeid verricht door illegalen. Ook zwart werk door Nederlandse studenten, bouwvakkers en mensen uit de bijstand is illegaal. „Als je praat over verdringing op de arbeidsmarkt, moet je ook de hele arbeidsmarkt onder de loep nemen."

Schattingen: ruim 200.000 illegalen

Exacte cijfers over het aantal illegalen in Nederland zijn naar de aard van de zaak niet te geven. Wel worden regelmatig pogingen gedaan hun aantallen te schatten. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verbleven er in 2001 tussen de 46.000 en 116.000 buitenlanders in Nederland die niet in de officiële cijfers voorkomen. Op grond van het aantal aanhoudingen door de politie schatte een groep wetenschappers van de Erasmus universiteit (Engbersen e.a.) in 2002 de omvang van de groep tussen de 112.000 en 163.000. Dezelfde methode leverde in 2004 een schatting op van tussen de 125.000 en 225.000 (Leerkes e.a.). Deze schatting komt uit op 125.000 als de Oost- en Zuid-Europeanen wordt weggelaten. De meeste illegalen komen uit Oost-Europa, Afrika en Azië.

Foto-onderschrift: Illegalen wachten in de vroege ochtend in de Haagse Schilderswijk op busjes met ronselaars. (Foto's NRC Handelsblad, Rien Zilvold)
Trefwoord: [Migratie](#); [Arbeid](#); [Illegalen](#)
Geografie: [Nederland](#)
Organisatie: [Bevordering Maatschappelijke Participatie \(BMP\)](#)

Op dit artikel rust auteursrecht van NRC Handelsblad BV, respectievelijk van de oorspronkelijke auteur.